

»KRIČAČ« JE SOVRAŽNIKA SPRAVLJAL OB ŽIVCE

Ob tiktakanju stare budilke in uvodnih besedah napovedovalca: „To je naš čas, ki prihaja“, so se začele oddaje radia OF v Ljubljani. Ilegalna radijska postaja v okupirani Ljubljani je delala od novembra 1941 do aprila 1942. Imela je približno 45 do 50 oddaj.

Okupator je „Kričaća“ lovil z goniometri, vendar brez vsakega uspeha. To so bile hajke, kakršnih tisti čas okupirana Evropa še ni videla. Približno 20 goniometrov in več tisoč vojakov je iskalo oddajnik, ki je oddajal na kratkih valovih.

Od tistega dne, ko se je „Kričać“ privkratil oglašil v Ljubljani, je minilo že več kot sedemindvajset let. Se danes ni mogoče ugotoviti prvega dne oddajanja – nekateri trdijo, da je bilo to 7. novembra, drugi pa, da 17. novembra. Čeprav je datum oddajanja pomemben, ni najpomembnejši, saj je najvažnejše to, da je „Kričać“ zelo dobro opravljal svoje propagandno delo ter spravljal ob živce sovražnika. Ves čas svojega dela v Ljubljani je „Kričać“ odlično deloval. Njegova jakost je bila najprej 5 do 6 wattov, nato pa so njegovo moč na osvobojenem ozemlju znatno povečali.

Pri tem je treba upoštevati, da je imel „Kričać“ v začetku pomanjkljivosti kot jih imajo vse kratkovalovne radijske postaje. V določenem pasu okoli Ljubljane ga tudi ni bilo slišati, kjer je ustvarjal tako imenovano „mrtvo cono“. Zaradi tega so njegovo valovno dolžino spremenili na 48 metrov.

Ob praznovanju obletnice „Kričaća“ smo obiskali štiri naše občane, ki so bili med vojni sodelavci ali organizatorji pri „Kričaću“, ki je oddajal mnogo tudi na področju današnje občine Ljubljana-Siška, in jih zaprosili za kratek razgovor.

Čeprav sta minili že dve desetletji in pol od takrat, ko se je v Ljubljani oglašil „Kričać“, so številni spomini še vedno živi, čeprav so posamezne podrobnosti že pozabljene. Čas pač terja svoje. **TONČKA KOBAL** pripoveduje:

Stanovala sem skupaj z možem in šestnajstletno hčerko v Bleiweisovi ulici, v slabem in vlažnem stanovanju. Že leta 1941 so se pri nas sestajali razni organizatorji „Kričaća“, kot Milko Goršič, Vida Lasič, tov. Hartner, Rudi Jančar in drugi. Tu so imeli predvsem sestanke in posvetovanja o oddajah. Imela sem tudi javko, kjer sem sprejemala program in ga nato oddajala kurirki Fedji Sturmovi. Nekoč, kmalu po tem, ko je začel delovati „Kričać“, so oddajali iz naše hiše na Bleiweisovi ulici iz stanovanja upokojenega poštnega uslužbenca Trstenjaka. Odstopil nam je eno svojo sobo, misleč, da bomo imeli v njej staneček. Ni vedel, da smo pri njem montirali radijsko postajo. Preden se je oddaja pričela, sem stopila v sobo, da bi popila kozarec vode. V sosednji sobi, pa sta bila Osredkar in Lasičeva. Medtem ko sem pila vodo, mi je gostitelj dejal: „Ostani tukaj, bomo poslušali.“

„Kaj bomo poslušali?“ sem ga vprašala.

„Danes je oddaja OF“, mi je odgovoril.

„Ah seveda, danes je ta oddaja. Malo bom poslušala, nato pa bom šla v sobo.“

Osredkar je začel oddajati. Vsa zbrana družina ga je z veliko pozornostjo poslušala.

„Kako dobro se sliši,“ je pripomnil upokojeni poštar. „Le kje se skrivajo ti ljudje, da jih Italijani ne morejo odkriti?“

Ni vedel, da je postaja v njegovem stanovanju, za kuhinjsko steno.

JULIJ SEMRL se takole spominja dni, ko je v njegovi hiši deloval „Kričać“:

Nekoč dne v novembru 1941 me je v še nedograjeni hiši v Gubčevi ulici obiskal neznan tovariš. Bil je od tanege radia OF. Ob tej priliki sva se domenila, da bom pripravil prostor za večerno oddajo. Primerna je bila le shramba, ki sem jo s časopisnim papirjem dobro zatemnil. Ob določeni uri sta prišla dva tovariša, ki sta s seboj prinesla skromno aparaturo. Kmalu sta pričela z oddajo, ki pa je jaz nisem slišal, ker sem moral biti na straži, da nas kdo ne bi presenetil. Sele drugi dan so mi sosedje povedali, da so poslušali oddajo, ki jo je bilo dobro slišati. Seveda sem se delal, kot da o stvari nič ne vem.

„Kričać“ je pri nas še nekajkrat oddajal, ampak nič več v shrambi, ker so se v hišo že vselili stanovalci in bi bilo prenevarno. Preselili so se na podstrešje, kjer sem za to priložnost pripravil poseben zaboj, v katerega se je lahko napovedovalec skril in iz njega oddajal.

Najbolj mi je ostal v spominu dan v jeseni leta 1942. Preden sem prevzel mesto stražarja, sem toliko počakal, da sem slišal začetek oddaje. Iz našega stanovanja ni bilo lahko oddajati, saj so bili v sosesčini Italijani. Poleg tega so z goniometri iskali „Kričaća“, ki so ga hoteli za vsako ceno izslediti.

Nekoč ponoči so hišo obkolili vojaki. Hitro sem odšel na podstrešje, kjer je bila vsa aparatura, jo odnesel v klet in v naglici zakopal obe aktivki v premog. Tako sem rešil sebe in „Kričaća“, ki je med tem, ko so vojaki stikali po hiši, molčal pod premogom.

FRANC BAHER nam je povedal nekaj svojih spominov:

V jeseni leta 1941 se je pri meni zgledil neki aktivist, in me vprašal, ali bi lahko pri meni (stanoval sam v barakah v današnji Železnikarjevi ulici) oddajal „Kričać“. Vsekakor sem dovolil, čeprav je bilo zelo nevarno, saj je bila v bližini železniška praga, ob kateri so neprestano patrolirali italijanski vojaki.

V mojem stanovanju so torej montirali oddajnik. Biti sem moral zelo previden. Preden sem vstopil v hišo, sem vedno pregledal vso okolico, če se kje ne skriva zaseda ali ovaduh.

Oddajnik je delal v težkih in nevarnih okoliščinah, ven-

dar ga sovražniku ni nikoli uspelo izslediti. Ljudi, ki so delali pri „Kričaću“ nisem poznal, tudi napovedovalca ne, šele veliko pozneje sem zvedel, da je bil to tovariš Goršič.

Ing. STANE OSTAJ nam je povedal tole:

Med vojno sem stanoval na Farmovi 41, to je prav nasproti italijanske kasarne. Pozimi 1941–1942 je inženir Frelj pripeljal dva tovariša, ki ju nisem poznal. S seboj sta prinesla dve črni torbi, v katerih je bil „Kričać“. Ker je italijanski stražar lahko opazoval našo hišo, so oddajali v manjšem prostoru na dvoriščni strani hiše. Poleg mene so v hiši stanovali tudi druge stranke. Da ne bi slišale napovedovalčevega glasu po jarku za zračenje, smo ga pokrili z odejami. Po oddaji sem „Kričaća“ skril v dvarnico pod premog. Kmalu po oddaji so Italijani vdrl v hišo in preiskali stanovanje Rada Ulepiča, majorja starojugoslovanske vojske, ki je stanoval nad menoj. Zaradi bližine italijanske kasarne in nevarnosti, da bi nas odkrili, ni bilo pri meni potem več nobene oddaje radia OF.

O reorganizaciji ZK v Litostroju

Tudi komunisti v Litostroju so začutili, da je treba spremeniti vsebino delovanja ZK. Čeprav proces reorganizacije v tej fazi ni prišel dalje od formalnih organizacijskih sprememb, razgovori in sestanki komunistov kažejo težnjo po drugačnem, bolj pestrem delovanju. Vrsta vprašanj, ki jih postavljata družbena in gospodarska reforma, narekuje usmeritev delovanja po nekakšnih problemskih skupinah. Take skupine komunistov bi temeljito obdelale določen problem, o katerem bi potem razpravljali v širšem aktivu komunistov.

Določena zaprtost osnovnih organizacij narekuje iskanje takih oblik, ki bodo komuniste povezale z življenjem iz-

ven okvirov Litostroja. S tem bodo verjetno tudi osnovne organizacije izgubile svoj klasični pomen in bodo le ena izmed oblik sestajanja komunistov po specifičnih področjih. Prehajanje okvirov tovarne kaže težnjo po delovanju v širšem mestnem območju.

O tem, kako komunisti v Litostroju gledajo na proces reorganizacije na področju mesta, pripravlja TK ZKS Litostroja razpravo v okviru aktivna komunistov vsega kolektiva. Beseda naj bi tekla o vseh vprašanjih, ki bi lahko služila kot osnova za program dela, oziroma, ki bi predstavljala temelj sprememb vsebine delovanja v procesu reorganizacije.

V. K.

Večina volivcev je volila že v dopoldanskih urah, tako da so imele volivne komisije polne roke dela

POPRAVEK ODGOVORA KS LITOSTROJ - 15. VE

Zakaj urejujejo samo okolico listostrojских blokov in pri tem pozabljajo na korotansko naselje?

Zakaj je ureditev te okolice črtana iz občinskega proračuna?

Sredstva za ureditev okolice litostrojских blokov daje STANOVANJSKA ENOTA LITOSTROJ iz dohodkov od najemnin. Tudi dela izvaja Stanovanjska enota Litostroj.

Ureditev zadružnih litostrojских blokov financira Sklad za komunalno urejanje zemljišč iz sredstev komunalnega prispevka, ki so ga plačali zadružniki pred vselitvijo.

Nekatera dela v korotanskem naselju so predvidena v programu, vendar med njimi ni urejanja okolice provizorijev.